

BolLETÍ de la
SOCiETAT
ARQUEOLòGiCA
L'IL·liANA

Revista d'Estudis Històrics

Any CXXVI Núm. 865 #67_ISSN: 0212-7458

Tercera Època_Palma_2011

Bolletí de la Societat Arqueològica Lul·liana

HISTÒRIA

1885-1904: *Boletín de la Sociedad Arqueológica Luliana*

1905-1937: *Bolletí de la Societat Arqueològica Luliana*

1938-1977: *Boletín de la Sociedad Arqueológica Luliana*

Anys: 3ª Època 1978-

ISSN: 0212-7458

Dipòsit legal: PM 738 -1960

Periodicitat ANUAL

Editor: *Societat Arqueològica Lul·liana*

<http://www.arqueologicaluliana.com>

Preu de la subscripció: 45 euros

CONSELL DE REDACCIÓ

Director

Dr. Miguel José Deyá Bauzá, Universitat de les Illes Balears

Secretari

Dr. Miquel Àngel Capellà Galmés, Universitat de les Illes Balears

Vocals

Dr. Albert Hauf i Valls, Universitat de València / Dr. Flocel Sabaté i Curull, Universitat de Lleida /

Dr. Manuel Calvo Trias, Universitat de les Illes Balears / Dr. Tomàs de Montagut Estragués, Universitat

Pompeu Fabra / Dr. Xavier Torres Sans, Universitat de Girona / Dra. Maria Barceló Crespi, Universitat

de les Illes Balears / Dr. Ricard Urgell Hernández, Arxiu del Regne de Mallorca

PRESENCIA EN BASES DE DADES I REPERTORIS BIBLIOGRÀFICS

REGESTA IMPERII. Akademie der Wissenschaften und der Literatur (DE) / *Repertorio de medievalismo Hispánico*.

CSIC / Catàleg LATINDEX / Acceptada a PIO (Periodical Index Online). Quest (GB) / Incorporada a DICE (Difusión

y Calidad Editorial de las Revistas Españolas de Humanidades y Ciencias Sociales y Jurídicas) / Evaluada a RESH

(Revistas científicas Españolas de Ciencias Sociales y Humanas) / Clasificada a CIRC (Clasificación Integrada de

Revistas Científicas) / Allotjada a e-Dialnet, Universidad de La Rioja

PRESENCIA A INTERNET

Volums 1-62 (1885-2006)

<http://ibdigital.uib.cat/greenstone/cgi-bin/library.cgi>

Volums 1-18 (1885-1921)

http://prensahistorica.mcu.es/es/publicaciones/numeros_por_mes.cmd?idPublicacion=3041

Volums 63 i següents (2007-)

<http://dialnet.unirioja.es/servlet/revista?codigo=12153>

DISSENY DE LA COBERTA I L'INTERIOR

Antoni Garau

Carles Fargas

IMPRESSIÓ

Impremta BAHIA

© dels autors pels seus articles

Els articles publicats al BSAL recullen exclusivament les opinions dels seus autors.

La revista declina qualsevol responsabilitat que pogués derivar-se dels drets de propietat intel·lectual o comercial.

Societat Arqueològica Lul·liana

C/ Monti-Sion, 9

07001 Palma de Mallorca

arqueologicaluliana@gmail.com

DOCUMENTS

UN NOU DOCUMENT SOBRE JOAN ANTONI OMS A L'ARXIU DEL REGNE DE MALLORCA

Cristina Ortiz Moreno

Universitat de les Illes Balears

Resum: El present text és fruit d'una troballa arxivística, concretament d'un document en el qual s'identifica a Joan Antoni Oms, escultor mallorquí de gran renom, treballant a l'església jesuïta de Monti-Sion per la qual realitzà un retaule dedicat al Beat Lluís Gonzaga. Malgrat l'escassa informació que ens ofereix aquest document, es tracta, sens dubte, d'un text de gran importància ja que suposa l'ampliació de la producció artística de l'escultor mallorquí.

Paraules clau: retaule, barroc, escultor, Beat Lluís Gonzaga, Joan Antoni Oms.

Abstract: This paper has been made thanks to the historical discovery of a document where Joan Antoni Oms, Majorcan sculptor, is mentioned working in the Jesuitic church of Monti-Sion. There he made an altarpiece devoted to the blessed Lluís Gonzaga. Despite the little information offered by this document, it is with no doubt a very important text because it involves the expansion of the Majorcan sculptor's artistic work.

Key words: altarpiece, barroc, sculptor, Blessed Lluís Gonzaga, Joan Antoni Oms.

Sobre l'escultor Joan Antoni Oms Tomàs (Palma 1600-1667),¹ membre d'una nombrosa família d'artistes mallorquins, es coneixen multitud d'obres realitzades a diferents indrets de l'illa, a les quals s'ha de sumar a partir d'ara una més: el Retaule del Beat Lluís Gonzaga, a l'església palmesana de Monti-Sion. La seva autoria s'ha identificat a partir d'una sèrie d'albarans inclosos a un llibre de comptes del Col·legi de Monti-Sion, on es mencionaven els diversos pagaments que es feien a aquest artista per a la realització d'un retaule dedicat a l'esmentat sant i suposadament ubicat a una de les capelles laterals de l'església. I es diu allò de suposadament perquè aquest retaule no ha arribat fins a nosaltres.

A mode d'introducció sobre l'autor, podem assenyalar breument que Joan Antoni era fill de Gaspar I i de la seva segona esposa, i també germà i col·laborador de Gaspar II, ambdós pintors. Així doncs, Joan Antoni fou el primer escultor de la nissaga Oms. Se sap que fou aprenent de l'escultor Jaume Blanquer Florit des de la primerenca edat de sis anys, amb qui aprengué l'ofici d'escultor, fins que aconseguí la condició de mestre. És considerat com un dels grans escultors del Barroc mallorquí, fins i tot pels seus propis contemporanis, ja que fou citat per Josep Gelabert al seu llibre *De l'art de picapedrer* (1653), com a "escultor i arquitecte amb més reputació del regne".² Entre les seves obres més importants, cal destacar el també desaparegut retaule del Roser per al Convent de Sant Domingo de Palma (ca. 1625), una talla del Nin Jesús per a la parròquia de Pollença (1634), el retaule del Sant Crist de la parròquia de Sant Nicolau i el de Sant Francesc, tot dos a Palma, el retaule major del Convent de Sant Domingo de Pollença (1651-1662), entre altres obres.³

Després d'aquesta síntesi sobre la producció artística de Joan Antoni Oms, cal centrar-nos en el document en qüestió, conservat a l'ARM. Uns dels principals problemes que ens hem trobat és, lògicament, l'absència del retaule, ja que aquest ha desaparegut, probablement com a conseqüència de les reformes que es dugueren a terme a partir del segle XIX amb la renovació de la major part dels retaules de les capelles laterals de l'església. Per aquest motiu, no podem conèixer l'aspecte i les característiques formals i estilístiques que tenia aquest moble, i tant sols podem afirmar amb contundència que estava dedicat al Beat Lluís Gonzaga⁴, donat que els propis rebuts ens donen aquesta informació. Així doncs, sobre el retaule només coneixem la seva iconografia: el Beat Lluís Gonzaga, un jesuïta italià i, per tant, una figura molt adient per ubicar-se dintre d'una església de la Companyia de Jesús.

Pel que fa a l'autoria del retaule, en un principi es va considerar la possibilitat de que l'autor fos Joan Antoni Oms fill o, fins i tot, el nét. No obstant, després de consultar l'article publicat per Gabriel Rabassa sobre la família dels Oms, es confirmà l'autoria de Joan Antoni Oms pare, ja que aquest visqué des de 1600 a 1667, i els rebuts daten del 1639 a 1642, per la qual cosa es descartà al seu fill, donat que aquest va néixer el 1639.⁵ Així doncs, podem

1 CARBONELL BUADES, M.: "Els escultors barrocs de la família Oms: precisions biogràfiques i noves contribucions al catàleg", *BSAL*, 63, 2007, p. 93.

2 AAVV: *Gran Enciclopèdia de la Pintura i l'Escultura a les Illes Balears*, 3, Palma, 1996, p. 370-371.

3 CARBONELL BUADES, M.: *Art de cisell i de relleu. Escultura mallorquina del segle XVII*, Palma, 2002, p. 95-96.

4 El Beat Lluís Gonzaga (Castiglione delle Stivere, Màntua 1568 – Roma 1591) era fill de Ferdinando Gonzaga, marquès de Castiglione. Als 15 anys volgué ingressar a la Companyia de Jesús, però a causa de l'oposició del seu pare, hagué d'esperar dos anys, concretament fins el 1585. Morí per la pesta, i fou beatificat el 1605 i canonitzat el 1726.

5 RABASSA OLIVER, G.: "Los Homs y el convento de Santo Domingo", *Memòries de l'Acadèmia Mallorquina d'Estudis Genealògics*, 6, 1994, p. 77.

confirmar amb total seguretat que ens trobam davant una nova obra documentada d'aquest magnífic escultor mallorquí, fet que provoca l'ampliació de la seva prolífica producció artística.

Malgrat no conservam el retaule, podem extreure del document informacions importants. En primer lloc, cal assenyalar que el primer rebut que apareix al llibre d'albarans ens informa que Joan Antoni Oms encara no ha començat el retaule, ja que diu el següent: "*...del retaule que tinch de fer de la capella del beato Luis Gonzaga...*",⁶ amb data de 9 de desembre de 1639. Això ens indicaria que encara no està treballant a Monti-Sion, però molt possiblement sí ja ha traçat el retaule, atès que un mes després, concretament el 22 de gener de 1640, s'esmenta al segon pagament que ja està fent el retaule ("*...per lo retaula que fas per la capella del beato Luis Gonzaga...*")⁷. La resta de rebuts també assenyalen que està realitzant el retaule fins als dos darrers pagaments, en els quals ja no s'esmenta aquesta informació i només es diu que ha rebut els doblers "*...per lo retaule del beato Luis Gonzaga...*".⁸ Això podria indicar que, cap el 1641, el retaule estaria finalitzat, ja que generalment es tardaven uns dos anys per realitzar un retaule d'una capella lateral.

Pel que fa al preu concertat per la confecció del retaule, s'ha d'assenyalar que a un dels rebuts s'esmenta que es pagarien un total de 325 lliures, encara que, sumant tots els rebuts, dóna un total de 280 lliures, per la qual cosa restarien per pagar 55 lliures. És possible, no obstant, que Oms hagués cobrat aquesta quantitat sense que es deixàs constància escrita al llibre d'albarans. Pel altra banda, si comparam aquesta quantitat amb altres preus de retaules contemporanis, podem assenyalar que el preu concertat amb el pare Antoni Vadell, procurador del Col·legi de Monti-Sion, era molt baix, ja que, especialment en comparació amb el retaule del Roser de Sant Domingo (Palma) realitzat pel mateix Joan Antoni Oms, entre 1625 i 1630, pel qual cobrà un total de 700 lliures i 442 pel daurat,⁹ el preu és molt més elevat que el de Monti-Sion. Tot això ens fa pensar que el retaule del Beat no devia ésser massa important ni de grans dimensions, donat que estava destinat a una capella lateral. No obstant, s'ha de dir que tot això són només suposicions que no es poden verificar al no conservar el retaule d'Oms.

6 ARM, Clero C-409, *Libro 2 de Albaranes del Colegio de Montesion 1585-1649*, f. 59v.

7 ARM, Clero C-409, f. 60v.

8 ARM, Clero C-409, f. 71.

9 AAVV: *Gran Enciclopèdia de la...*, p. 372.

Transcripció¹⁰

A continuació, s'inclou la transcripció dels rebuts de Joan Antoni Oms per la realització del retaule de Beat Lluís Gonzaga, que comencen des de finals del 1639 fins el febrer del 1642.

I

1639, desembre, 9

Jo debaix escrit, Joan Antoni Homs escultor he rebut del pare Antoni Vadell, pare y procurador del col·legi de Montesión de la Companyia de Jesus vint y sinch lliures dich 25 ll, y son abon compta de lo que mea de donar lo dit col·legi conforme lo consert tenim fet del retaule que tinch de fer de la capella del beato Luis Gonzaga fet als 9 desembre 1639 dich. Joan Antoni Homs.¹¹

II

1640, gener, 22

Jo debaix escrit, Joa(n) Antoni Homs escultor he rebut del pare Ant(oni) Vadell, pare y procurador del col·legi de Montesión vint y sinc lliures dic 25 ll, y son abon compta de lo q(ue) meha de donar per lo retaule que fas per la capella del beato Luis Gonzaga fet a 22 janer 1640. Joan Antoni Homs.¹²

III

1640, abril, 29

Jo debaix escrit, Joa(n) Ant(oni) Homs escultor he rebut del p(are) Vadell, p(are) y procurador del col·legi de Montesión de la Companyia de IHS vint y sinc lliures dic 25 ll, y son a bon compte de 325 ll que son lo valor del retaule que fas per la capella del B(eato) Luis Gonzaga fet a 29 de abril 1640. Joan Antoni Homs.¹³

IV

1640, juliol, 15

Jo debaix escrit, Joa(n) Ant(oni) Homs escultor he rebut del pare Ant(oni) Vadell procurador del col·legi de Montesión de la Companyia de IHS vint y sinc lliures dic 25 ll, y son a bon compte del retaule que fas per la capella del beato Luis Gonzaga fet a 15 de juliol de 1640. Joan Antoni Homs.¹⁴

¹⁰ S'ha optat per la íntegra transcripció del document juntament amb la resolució de les abreviatures, que apareixen entre parèntesi, i la correcta posició dels signes de puntuació per tal de fer més comprensible el text.

¹¹ ARM, Clero C-409, f. 59v.

¹² ARM, Clero C-409, f. 60v.

¹³ ARM, Clero C-409, f. 61.

¹⁴ ARM, Clero C-409, f. 63v.

V

1641, març, 3

Jo, Joa(n) Ant(oni) Homs escultor, debaix escrit, he rebut del Pare Ant(oni) Vadell, procurador del col·legi de Montesión de la Companyia de IHS, quaranta sinc lliures dic 45 ll ab dos partides ço es 20 ll a 10 de novembre proposat y 25 ll lo dia, y son a bon compte del retaule del beato Luis Gonzaga fet al 3 de mars de 1641. Joan Antoni Homs.¹⁵

VI

1641, maig, 18

Jo, Joa(n) Ant(oni) Homs escultor, debaix escrit, he rebut del pare Ant(oni) Vadell de la Comp(anyia) de IHS trenta lliures dic 30 ll, y son abon compte del retaule que fas del beato Lluís Gonzaga fet al 18 de maig de 1641. Joan Antoni Homs.¹⁶

VII

1641, octubre, 1

Jo, Joan Antoni Homs escultor, debaix escrit, he rebut del pare Antoni Vadell de la Comp(anyia) de Jesus trenta lliures dich 30 ll y son abon compte del retaule que fas del beato Lluís Gonzaga fet al primer d'octubre 1641 dich. Joan Antoni Homs.¹⁷

VIII

1641, desembre, 20

Jo, Joa(n) Ant(oni) Homs escultor, debaix escrit, he rebut del pare Ant(oni) Vadell de la Companyia de IHS vint y sinch lliures dic 25 ll y son a bon compte per lo retaule del beato Luis Gonzaga fet al 20 de desembre de 1641. Joan Antoni Homs.¹⁸

IX

1642, febrer, 27

Jo, Joa(n) Ant(oni) Homs escultor he rebut del parte Ant(oni) Vadell de la Comp(anyia) de IHS cinquanta lliures dic 50 ll ab dos partidas ço es a 25 de janer proposat 20 ll y lo dia 30 ll y son dites 50 ll a bon compte per lo retaule del beato Luis Gonzaga fet al 27 de febrer 1642. Joan Antoni Homs.¹⁹

¹⁵ ARM, Clero C-409, f. 67.

¹⁶ ARM, Clero C-409, f. 68.

¹⁷ ARM, Clero C-409, f. 70.

¹⁸ ARM, Clero C-409, f. 71.

¹⁹ ARM, Clero C-409, f. 71.

